

นายชนเดช สอดศรี (ชนเดชฟาร์ม)

ปราชญ์เกษตร

เรื่อง การเลี้ยงแพะนม

ตำบลบางงาม อำเภอศรีประจันต์

การเลี้ยงแพะนม

ข้อดีในการเลี้ยงแพะ

- ให้ผลผลิตและผลตอบแทนเร็วกว่าการเลี้ยงโค
- หากินเก่ง กินพืชใบไม้ได้หลายชนิด
- ทนทานต่อทุกสภาพภูมิอากาศ
- ขนาดตัวเล็ก ใช้พื้นที่น้อย เลี้ยงดูง่าย
- ให้ผลผลิตเนื้อ นม หนัง และขน

1. การคัดเลือกสายพันธุ์ เน้นสายพันธุ์ประจำถิ่นที่ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในถิ่นอาศัยได้
 คัดแม่พันธุ์แพะที่ผสมติดง่ายให้ผลผลิตสูง คือ แม่แพะให้ผลผลิตน้ำนม เฉลี่ย 2-3 ลิตร/วัน มีระยะเวลารีดนม

ไม่น้อยกว่า 200 วัน โดยพัฒนาสายพันธุ์จากการเลี้ยงแพะเนื้อเป็นแพะนม ด้วยการค้นหาพ่อพันธุ์แพะนมที่มีคุณภาพมาเป็นพ่อพันธุ์

2.การผสมพันธุ์ ผสมพันธุ์โดยวิธีธรรมชาติ ป้องกันเลือดชิด โดยผสมข้ามสายเลือด สัตว์ที่นำเข้ามาใหม่ภายนอก ต้องมีการตรวจโรค เน้นแม่พันธุ์ที่ตกลูกแฝด ครั้งละ 3-4 ตัว โดยมีเทคนิคทำให้แม่พันธุ์มีความสมบูรณ์สูงสุด ก่อนผสมพันธุ์ เมื่อแม่แพะเป็นสัตว์รอให้ไข่ตกเต็มที่ ให้ผสมพันธุ์ในวันที่ 2 ของการเป็นสัด จะทำให้อัตราการเกิดลูกแฝด 3 ได้ถึง 80% ทนต่อสภาพแวดล้อม ให้มนาน และปริมาณสม่ำเสมอ

การเลี้ยงดูแพะ

3.1 ช่วงวัยเจริญพันธุ์ (ระยะการเป็นสัด) แพะเริ่มเข้าวัยเจริญพันธุ์ เมื่ออายุ 3-4 เดือน ตัวเมียจะเริ่มเป็นสัดยอมให้ตัวผู้ขึ้นทับผสมพันธุ์ได้ ควรแยกลูกตัวเมียออกไปเลี้ยงเฉพาะในคอกตัวเมีย และจัดให้ผสมพันธุ์กันเมื่ออายุ 8 เดือนขึ้นไป เพื่อให้พ่อแม่พันธุ์มีความสมบูรณ์พันธุ์เต็มที่ มิเช่นนั้น ตัวเมียอาจไม่พร้อมเลี้ยงลูก นานมน้อย ลูกเกิดมาอาจตัวเล็ก แคระแกรน และตายได้

3.2 ช่วงการผสมพันธุ์ เมื่อเห็นแม่แพะเป็นสัดแล้ว ระยะที่เหมาะสมตัวผู้ขึ้นทับคือ ชั่วโมงที่ 12-18 หลังจากให้เห็นอาการเป็นสัด

ข้อแนะนำ

1) ไม่ควรนำพ่อผสมกับลูกตัวเมีย หรือลูกตัวผู้ผสมกับแม่ เพราะอาจทำให้ลูกที่เกิดตัวเล็กลง ไม่สมบูรณ์ หรือพิการ

2) ควรสับเปลี่ยนหมุนเวียนพ่อพันธุ์ทุก 12 เดือน (แลกเปลี่ยนระหว่างฟาร์มเครือข่าย)

3) ควรคัดแม่ที่ผสมไม่ติด 2 ครั้งออกไป

4) ควรแยกเลี้ยงแม่ท้องแก่ และแม่เลี้ยงลูกออกจากฝูง

3.3 ช่วงการคลอดลูก ลักษณะอาการใกล้คลอดของแม่แพะ สังเกตได้จาก

- สะโพกเริ่มขยาย หลังแอ่นลง (เพราะท้องหนักขึ้น)

- เต้านมขยายใหญ่มากขึ้น และหัวนมเต่ง

- อวัยวะเพศบวมแดง และชุ่มชื้น

- จะไม่นอน แต่จะลุกขึ้นเอาเท้าตะกุยพื้น

- ความอยากอาหารลดลง

3.4 การเตรียมตัวแม่ก่อนคลอดลูก

- ควรหากอกที่สะอาด และพื้นไม่ชื้นแฉะ

- ควรมีฟางแห้งรองพื้นให้ความอบอุ่นลูก ช่วงกลางคืน หรือฤดูหนาว ควรมีไฟกกลูก

- พื้นระแนงที่เลี้ยงลูกควรห่างไม่เกิน 1.3 เซนติเมตร

- ควรมีทิงเจอร์ไอโอดีนทาแผลที่ตัดสายสะดือ

3.5 การช่วยทำคลอด หากลูกคลอดผิดท่า หลังจากปล่อยให้แม่คลอดเองแล้ว 1 ชั่วโมง ลูกยังไม่ออกมา อาจช่วยทำคลอด ดังนี้

- ตัดเล็บมือให้สั้นและลบคม ล้างมือให้สะอาดด้วยสบู่
- ล้างบริเวณอวัยวะเพศ/ด้านท้ายให้สะอาดด้วยสบู่
- ให้ผู้ช่วยค่อย ๆ จับแม่แพะวางลงทางด้านขวาตัวแม่ทับพื้นจับบริเวณคอทาบพื้น
- ค่อย ๆ ใช้มือล้วงเข้าไปในอวัยวะเพศ
- สัมผัสลูก ให้รู้ตำแหน่งหัวหรือเท้า แล้วจึงดึงเท้าให้ออกมาทั้ง 2 ข้างในท่าที่ถูกต้องซ้ำ ๆ
- เมื่อลูกออกมาแล้ว เช็ดเมื่อกบริเวณปากจมูก เพื่อกระตุ้นให้ลูกหายใจ แล้วปล่อยให้แม่เลียตัว

ลูก

- กรณีอื่น ที่ไม่สามารถช่วยทำคลอดได้ ควรปรึกษาสัตวแพทย์ทันที

แม่แพะจะเริ่มกลับเป็นสัดอีกครั้ง หลังจากที่คลอดลูกแล้วประมาณ 35 – 45 วัน

3.6 การเลี้ยงลูกช่วงแรกคลอด ควรให้ลูกได้กินน้ำนมเหลืองจากแม่ทันที หากลูกอ่อนแออาจรีดนมจากแม่ใส่ขวดนม หรือหลอดฉีดยามาป้อนให้ลูกกิน

หากแม่ไม่มีน้ำนมเลี้ยงลูกหรือแม่ตาย อาจใช้น้ำนมเหลืองเทียมที่ทำขึ้นเอง โดยใช้ส่วนผสม ดังนี้

- 1) นมวัวหรือนมผง 0.25 -0.5 ลิตร
- 2) น้ำมันตับปลา
- 3) ไข่ไก่ 1 ฟอง
- 4) น้ำตาล 1 ช้อนชา

ผสมและคนให้เข้ากัน และอุ่นน้ำนมที่อุณหภูมิ 60 องศา ป้อนให้ลูกกิน 3-4 วัน ๆ ละ 3-4 ครั้ง หลังจากนั้นฝากแม่ตัวอื่นเลี้ยง ซึ่งต้องคอยดูแลยอมรับเลี้ยงลูกกำพร้าหรือไม่ หากไม่ยอมรับอาจต้องใช้ยาหม่อง หรือของที่มีกลิ่นฉุนป้ายจมูกแม่ หรือใช้เชือกผูกคอแม่ เพื่อไม่ให้เห็นลูกคูดน้ำนม

3.7 การเลี้ยงลูกช่วงก่อนหย่านม ให้ลูกแพะอยู่กับแม่ คุณนมแม่จนอายุได้ 2 เดือน ฝึกระเบียบวินัยแม่และลูกแพะ สร้างความคุ้นเคยกับเจ้าของ และการอยู่รวมฝูง ก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ หลังจากนั้นจึงแยกแม่แพะมารีดนมอีกประมาณ 6 เดือน

- ควบคุมดูแลความสะอาดทั้งอาหาร และพื้นคอก ป้องกันลูกขี้ไหล

- ควรให้ลูกได้หัดกินหญ้าและอาหารเสริม ตั้งแต่อายุ 3-4 สัปดาห์
- ลูกที่หย่านมแม่แล้ว ลูกตัวเมียควรแยกออกจากลูกตัวผู้ เพื่อป้องกันผสมกันเอง เนื่องจากแพะเป็นสัตว์เร็ว (4-6 เดือน) หากปล่อยให้ผสมกันเองตั้งแต่เล็ก จะทำให้แคระแกรน และลูกอ่อนแอตายได้

4. การจัดการด้านอาหาร แพะเป็นสัตว์ที่คล่องแคล่วหากินเก่ง สามารถหากินใบไม้ตามพุ่มไม้ที่มีหนาม ได้เป็นอย่างดี แพะมักจะชอบออกหาอาหารกินด้วยตนเอง ชอบกินใบไม้มากกว่ากินหญ้า เลือกกินอาหารที่อยู่สูงกว่าระดับพื้นดิน และไม่ชอบกินอาหารอย่างเดียวยาวเป็นเวลานาน ๆ ติดต่อกัน แม้มียหญ้าอ่อนอยู่มากก็ตาม ก็ยังเดินเตะเล็มหญ้าหมุนเวียนไม่ซ้ำที่กัน แพะชอบกินหญ้าที่มีความสูงไม่น้อยกว่า 10 นิ้ว จนถึงสูงสุดเท่าที่แพะจะกินได้ ไม้พุ่มไม้หนามแพะชอบกินมาก รวมทั้งยอดอ่อนของต้นพืช ควรมีหญ้าหลากหลายชนิดให้แพะกินอย่างเพียงพอ มีไม้ยืนต้นเป็นทั้งอาหาร ร่มเงา และความร่มรื่นให้กับคนและแพะ ไม่ใช่สารเคมีใด ๆ ทั้งสิ้น แพะเป็นสัตว์ชอบกินพืชใบกว้าง เช่น ใบกล้วย ต้นกล้วย มันปู กระจิน กระจินเทา กระจินณรงค์ ใบไม้หลากหลายชนิดเป็นอาหาร

5. การเตรียมสถานที่และอุปกรณ์การเลี้ยงแพะ

5.1 โรงเรือน ควรทำคอกให้ยู่มีหลังคากันแดด กันฝน ยกพื้นสูงเพื่อทำความสะอาดง่าย มีที่ใส่น้ำและอาหาร ความยาวของรางอาหารเพียงพอสำหรับแพะทุกตัว และมีที่แบ่งกัน เพื่อกันตัวอื่นที่แข็งแรงกว่าแย่งกินอาหาร และถ้าเป็นไปได้ควรแบ่งกันคอกสำหรับแพะโต แพะเล็ก แพะอุมท้อง แม่แพะเลี้ยงลูกหรือคอกลูกแพะ พื้นที่ภายในโรงเรือนสำหรับแพะแต่ละขนาด

- ลูกแพะ ใช้พื้นที่ 0.3 ตรม./ตัว
- แม่ท้องว่าง ใช้พื้นที่ 1.5 ตรม./ตัว
- แม่อุมท้อง ใช้พื้นที่ 1.9 ตรม./ตัว
- พ่อพันธุ์ ใช้พื้นที่ 2.8 ตรม./ตัว

5.2 พื้นคอก ทำเป็นไม้ระแนง ในแพะโตมีขนาดห่าง 1.5 ซม. แพะเล็ก 1.3 ซม. ช่วยป้องกันพยาธิที่อาจติดมาจากมูลได้ และเก็บมูลได้คอกใช้ทำเป็นปุ๋ยต่อไป

ข้อได้เปรียบของการเลี้ยงแบบขังคอก

1. การจัดพื้นที่ปลูกหญ้าสำหรับตัดให้แพะกินใช้พื้นที่น้อยกว่า และได้ผลผลิตต่อพื้นที่มากกว่า ทุ่งหญ้าที่ปล่อยให้แพะลงแทะเล็มกินเอง หากการจัดการดีจะเลี้ยงได้ถึง 200 ตัว โดยใช้พื้นที่ปลูกหญ้า 10 ไร่

2. การเลี้ยงแบบขังคอกช่วยลดปัญหาเรื่องพยาธิ เช่น ตั๊กแตนวงจรชีวิตของพยาธิตัวกลมเป็นปัญหาใหญ่ของแพะลดการเสี่ยงต่อการติดต่อ หรือได้รับเชื้อโรค เช่น โรคคอบวม และโรคปากเท้าเปื่อย

3. การเลี้ยงแบบขังคอกจะไม่ได้รับความเสี่ยงจากแสงแดด ลมพัด ฝนตก หรืออุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง

4. การเลี้ยงแบบขังคอก สามารถรวบรวมมูลทำเป็นปุ๋ยใช้ในฟาร์ม หรือจำหน่ายเป็นรายได้เสริม

6. การจัดการด้านสุขภาพแพะ

เน้นการคัดแม่พันธุ์มาจากแม่ที่ไม่มีปัญหาสุขภาพ เลี้ยงง่ายในสภาพแวดล้อมของฟาร์ม ร่วมกับการจัดคอก โรงเรือนที่อยู่อาศัยที่ดี สะอาดสบาย และจัดสวัสดิการสัตว์อย่างเหมาะสม

7.1 กำจัดพยาธิภายนอก ได้แก่ เห็บ เหา และไร ซึ่งทำให้แพะรำคาญ และขนหลุดเป็นหย่อมๆ หรือชี้เรื้อน มีผลทำให้สุขภาพไม่ดี ผลผลิตลดลงป้องกันได้โดยการจับอาบน้ำและฉีดพ่นลำตัว ด้วยยากำจัดพยาธิภายนอก

7.2 กำจัดพยาธิภายใน ได้แก่ พยาธิตัวกลม ตัวตืด และพยาธิใบไม้ในตับ ซึ่งพยาธินี้จะทำให้ชूपมอม เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ขนและผิวหนังหยาบกำัน ท้องเสีย ผลผลิตลดลง ถ้าเป็นรุนแรงทำให้มีอาการโลหิตจาง และตาย สามารถแก้ไขได้โดยให้ถ่ายพยาธิทุก 1 เดือน

การรีดนมแพะ

การรีดนมแพะที่ดีไม่มีกลิ่นสาบ ต้องมีขบวนการรีดและการจัดการพื้นที่ โรงเรือนซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของแม่แพะ ต้องให้สะอาด มีการล้างกรง 2 อาทิตย์ต่อครั้ง และอาบน้ำให้แม่แพะ เพื่อป้องกันกลิ่นตัว ซึ่งมากับจีที่เปื้อนอยู่ตามกรงของแม่แพะ

● อุปกรณ์ที่ใช้ในการรีดนมแพะ

1. หม้อน้ำสแตนเลสสำหรับใส่น้ำอุ่นชุบน้ำเช็ดเต้านม 1 ใบ
2. ภาชนะสำหรับใส่นมเป็นขวด แต่ต้องเป็นขวดปากแคบเท่านั้น เตรียมให้พอดีกับเต้านมแม่แพะที่จะรีดนม

3. ผ้าขาวบางขนาดผ้าเช็ดหน้า 2 ผืน โดย 1 ผืน สำหรับชุบน้ำเปียก อีก 1 ผืน เป็นผ้าแห้งสำหรับเช็ดเต้านมที่เปียกให้แห้ง

4. ผ้ากันเปื้อน (เอี่ยม) มีกระเป๋า 3 ใบ สำหรับใส่ผ้าเช็ดเต้านมให้แห้ง
5. กระติกน้ำแข็ง สำหรับแช่น้ำแข็งไว้รองรับใส่ขวดนมที่รีดแล้ว

● ขั้นตอนการรีดนมแพะ

1. นำหม้อที่เตรียมไว้ ใส่น้ำครึ่งหม้อต้มให้อุ่นใส่ผ้าเช็ดเต้านมลงไปแช่ไว้ 1 ผืน
2. เตรียมอาหารขึ้นไว้ให้แม่แพะกิน ในขณะที่รีดนม เพื่อคลายความเครียด
3. สวมผ้ากันเปื้อน (เอี่ยม) เอาขวดสำหรับใส่นมใส่กระเป๋า และผ้าเช็ดเต้านมให้แห้ง 1 ผืน
4. นำแม่แพะเข้าชอง (ในกรณีเลี้ยงแม่แพะรวมกัน ถ้าเลี้ยงในตัวเดียว ไม่ต้องใช้ชองหรือแท่นรีด)
5. ให้อาหารขึ้นแม่แพะ
6. เมื่อแม่แพะกินอาหารแล้วก็เข้าไปในกรง เอาหม้อน้ำอุ่นวางไว้ด้านหลังมือ เอาผ้าชุบน้ำอุ่นเช็ดรอบบริเวณเต้านมทั้งสองข้าง รวมทั้ง หัวนมด้วย จนแน่ใจว่าสะอาด หลังจากนั้นเช็ดเต้านมให้แห้ง ด้วยผ้าที่เตรียมไว้ในกระเป๋าผ้ากันเปื้อน เป็นการกระตุ้นการหลั่งของเต้านม

7. เมื่อรีดนมทั้งครั้งแรก 3 หยด เพื่อให้จุลินทรีย์ (เชื้อโรค) ที่อยู่บริเวณหัวนมหลุดออกไป ควรสังเกตคุณลักษณะและสีของน้ำนมด้วยสายตาว่ามีความผิดปกติหรือไม่ ถ้าผิดปกติให้ติดสติ๊กเกอร์เขียนชื่อแม่แพะตัวนั้นไว้มาตรวจด้วยน้ำยาอีกครั้งว่ามีความผิดปกติหรือไม่

8. เมื่อรีดขวดแรกเต็มแล้ว ให้รีดปิดฝาให้สนิท เอาขวดนมที่เก็บไว้ในกระเป๋าผ้ากันเปื้อนอีก 1 ใบ มาใส่น้ำนม รีดจนนมหมดแล้วรีดปิดฝาขวดนม เอาผ้าชุบน้ำอุ่นมาเช็ดเต้านมอีกครั้ง แล้วเอาผ้าแห้งเช็ดให้สะอาดเป็นการเสร็จวิธีการรีดนมแพะ เอาขวดนมที่ใส่น้ำนมไปแช่ในกระติกน้ำแข็งทันที เพื่อป้องกันการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ ซึ่งจะให้น้ำนมมีกลิ่นสาบ ทำแบบนี้ไปจนกว่าจะรีดนมแม่แพะเสร็จทุกตัว

9. เมื่อรีดนมแม่แพะเสร็จ นำน้ำนมแพะไปกรองด้วยอุปกรณ์กรอง แล้วบรรจุใส่ถุงพลาสติกที่ทนความเย็น 2 ชั้น บรรจุลงละ 1 กิโลกรัม แช่ไว้ในตู้เย็นที่อุณหภูมิ 4 องศา

ซึ่งสิ่งสำคัญในการทำให้นมแพะ มีความสะอาด รสชาติดี ไม่มีปัญหาเรื่องกลิ่นมารบกวน คือการจัดการที่ถูกต้องทุกกระบวนการ ในเรื่องการดูแลแม่แพะ และการดูแลน้ำนมแพะ

การแปรรูป “สบู่นมแพะ”

สบู่สูตรนี้เป็นสบู่สีขาวให้ฟองละเอียด เนื้อสบู่นุ่มบำรุงผิวด้วยน้ำนมแพะกรีเซอร์ลินที่มีประโยชน์เพิ่มความชุ่มชื้น และวิตามิน E บำรุงผิวให้เนียนนุ่มเหมาะสำหรับใช้ล้างหน้าที่มีผิวธรรมดา ผิวแห้ง และผิวบอบบาง

● ส่วนผสม

1. สบู่กรีเซอร์ลิน	500	กรัม
2. นมแพะเข้มข้น	50	ซีซี
3. วิตามินอี	2.5	ซีซี
4. หัวน้ำหอม	2	ซีซี

● วัสดุที่ต้องเตรียม

1. วาสลิน
2. ผ้าสะอาด

● อุปกรณ์ในการทำสบู่

1. หม้อสแตนเลสขนาดเล็ก 2 ใบ
2. เตาแก๊สหุงต้มแบบ 2 หัวเตา
3. พายสำหรับคน
4. ถ้วยตวง
5. เทอร์โมมิเตอร์

6. แบบพิมพ์ทนความร้อน

7. มีด

ตัวอย่าง แบบพิมพ์สบู่

● ขั้นตอนการทำ

1. เตรียมพิมพ์สำหรับสบู่ 600 กรัม ทาวาสลินให้ทั่วแล้วเช็ดให้เหลือแต่ความมัน
2. หั่นสบู่กลีเซอรีนเป็นก้อนเล็ก ๆ ขนาด 0.5 x 0.5 นิ้ว
3. นำสบู่กลีเซอรีนอีกเตาหนึ่งก็อุ่นนมแพะให้ร้อนพอประมาณ
4. ขณะที่ละลายสบู่กลีเซอรีนอีกเตาหนึ่งก็อุ่นนมแพะให้ร้อนพอประมาณ
5. ใส่นมแพะเข้มข้นลงในหม้อสบู่กลีเซอรีนคนต่อเบาๆ ให้เข้ากันอีกประมาณ 10 นาที จะอยู่ในอุณหภูมิที่ 80 องศา
6. ใส่วิตามินอี คนเบาๆ ให้ทั่ว (อาจเติมสีผสม โพรสคักก็ได้)
7. ยกออกจากเตาทิ้งไว้ให้เย็นที่อุณหภูมิ 70 องศา ใส่น้ำหอมคนเบาๆ ให้ทั่ว
8. เทสบู่จากขั้นตอนที่ 7 ใส่แบบพิมพ์ ตกแต่งตามชอบ
9. ตั้งทิ้งไว้ให้สบู่แข็งตัวราว 2-3 ชั่วโมง หรือขึ้นอยู่ขนาดและส่วนผสมของสบู่ จากนั้นจึงแกะออกแล้วห่อด้วยพลาสติกป้องกันความชื้นบรรจุลงกล่องบรรจุภัณฑ์ที่เตรียมไว้จึงสามารถนำไปจำหน่ายได้

*** ต้องการรายละเอียด (เพิ่มเติม) สามารถติดต่อได้ที่

แหล่งข้อมูล

โดย : นายชนเดช สอดศรี (ชนเดชฟาร์ม)

ที่อยู่ : 176 หมู่ 1 ตำบลบางงาม อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

เบอร์โทรศัพท์ : 084-1160484